

LESDOSSIER

GOED GEZIEN!

ESTHER EN MARTHE KOKEN OP KOEIENKAK

GOED OM WETEN

HELEMAAL WIJ

Wie: Esther en Marthe

Leeftijd: 15 jaar

Waar: Buruba, Nyanza, Rwanda

Familie: vader en moeder

Spreektaal: Kinyarwanda

Toekomst: Esther wil zakenvrouw worden; Marthe droomt van een toekomst als klermaakster.

Bijzonder: Deze stoere tweelingzussen ploeteren in koeienkak, wassen hun handen met koeienpis en hakken moeiteloos hout met de machete en dat allemaal om vuur te maken!

BINNEN KOKEN OP EEN OPEN
VUUR IS SLECHT VOOR ONZE
GEZONDHEID EN HET MILIEU

GOED OM WETEN

Levensverwachting

Mensen worden vandaag gemiddeld 67 jaar.
Na de burgeroorlog nam de levensverwachting in Rwanda toe met 33 jaar!

Oppervlakte

Rwanda is een klein land: 26.338 km².

Taal

Kinyarwanda, Frans, Engels en Swahili.

Ligging

Rwanda is een land in Oost-Afrika. Het grenst aan Congo, Oeganda, Tanzania en Burundi. Rwanda wordt ook wel het land van de duizend heuvels genoemd.

De hoofdstad van Rwanda is Kigali. Er wonen 1 miljoen mensen. Het is een hippe stad met high-tech bedrijven, cafés en restaurants. Dat staat in groot contrast met de onverharde wegen en arme woningen op het platteland.

Waar leven ze van

Zo'n 70% van de bevolking leeft van landbouw en veeteelt. Omdat het land erg dichtbevolkt is, kan ieder slechts over een klein lapje grond beschikken om groenten te telen of dieren te laten grazen. Door het gunstige klimaat (warm en regen) kunnen de boeren wel tot tweemaal per jaar oogsten.

Geloof

Meer dan de helft van de bevolking van Rwanda is christen.

Aantal inwoners

12,2 miljoen. Dat zijn veel mensen voor de kleine oppervlakte van het land. We spreken daarom van een dichtbevolkt land.

Etnische groepen

Etnische groepen zijn mensen die een zelfde cultuur beleven. In Rwanda zijn er verschillende groepen: de Hutu's, Tutsi's en Twa. In 1994 was er een grote oorlog tussen de Hutu's en de Tutsi's. Bijna 1 miljoen mensen werden toen vermoord. De slachtoffers van de genocide worden elk jaar op 7 april herdacht.

GOED OM WETEN

ARMOEDE

Zowat 40% van de bevolking leeft onder de armoedegrens.

VOEDING

De familie van Esther en Marthe is heel arm. Ze eten dagelijks **maïspap met bonen of courgettes**. Bonen gecombineerd met granen en/of zaden, met een ei en met melk kunnen vlees helemaal vervangen. Omdat bonen bovendien een verzadigd gevoel geven, zijn ze een goed ingrediënt op een armen-tafel.

GEEN PLASTIC

Plastic verpakkingen zijn helemaal verboden in Rwanda. Je mag er geen maken, bezitten of verkopen. **Aan de grensovergangen controleert de grenspolitie of je geen plastic bij je hebt.** De controle is er even streng als op het bezit van drugs. Wie toch betrapt wordt met een plastic zak riskeert een boete of gevangenisstraf.

KOEIEN

Een koe is een teken van rijkdom. De melk kan gebruikt worden om te drinken en om kaas en yoghurt van te maken. Tussen 2005 en 2017 schonk de Rwandese overheid **350.000 koeien aan arme families**. Om hun gezin te voeden en om kleine boeren een kans te geven om geld te verdienen met producten afkomstig van hun koe. Om iemand geluk te wensen, zeggen Rwandezen *'ik wens je een koe'*.

VRIJWILLIGERSWERK

Iedere laatste zaterdag van de maand is het Grandaumu. Winkels en bedrijven zijn gesloten. Rwandezen doen dan gezamenlijk vrijwillige gemeenschapsprojecten zoals het ruimen van afval in de straten.

ONTWIKKELINGSINDEX

De menselijke ontwikkelingsindex (HDI, Human Development Index) is een cijfer dat gegeven wordt aan een land of gebied. Het land krijgt punten voor onderwijs, gezondheid en levensstandaard. Het cijfer dat toegekend wordt, vertelt iets over het welzijn in een land. **Rwanda scoort op al die dingen niet zo goed en staat op de 158ste plaats op een lijst van 189 landen.** België staat op de 17de plaats.

GOED GEKEKEN

VRAAG EN ANTWOORD

Waar of niet waar?

- * Het duurt 15 dagen om van kakasoep biogas te maken.
- * Kakasoep = kaka + pipi + melk.
- * Esther en Marthe gaan naar de waterpomp om zich te wassen.

Wat zijn de namen van de koeien van Marthe en Esther? .....

Hoeveel koeien heb je minstens nodig om een kakzak te laten werken? a) 5 b) 8 c) 2

Hoe heet een kapmes waarmee Esther en Marthe hout kappen? .....

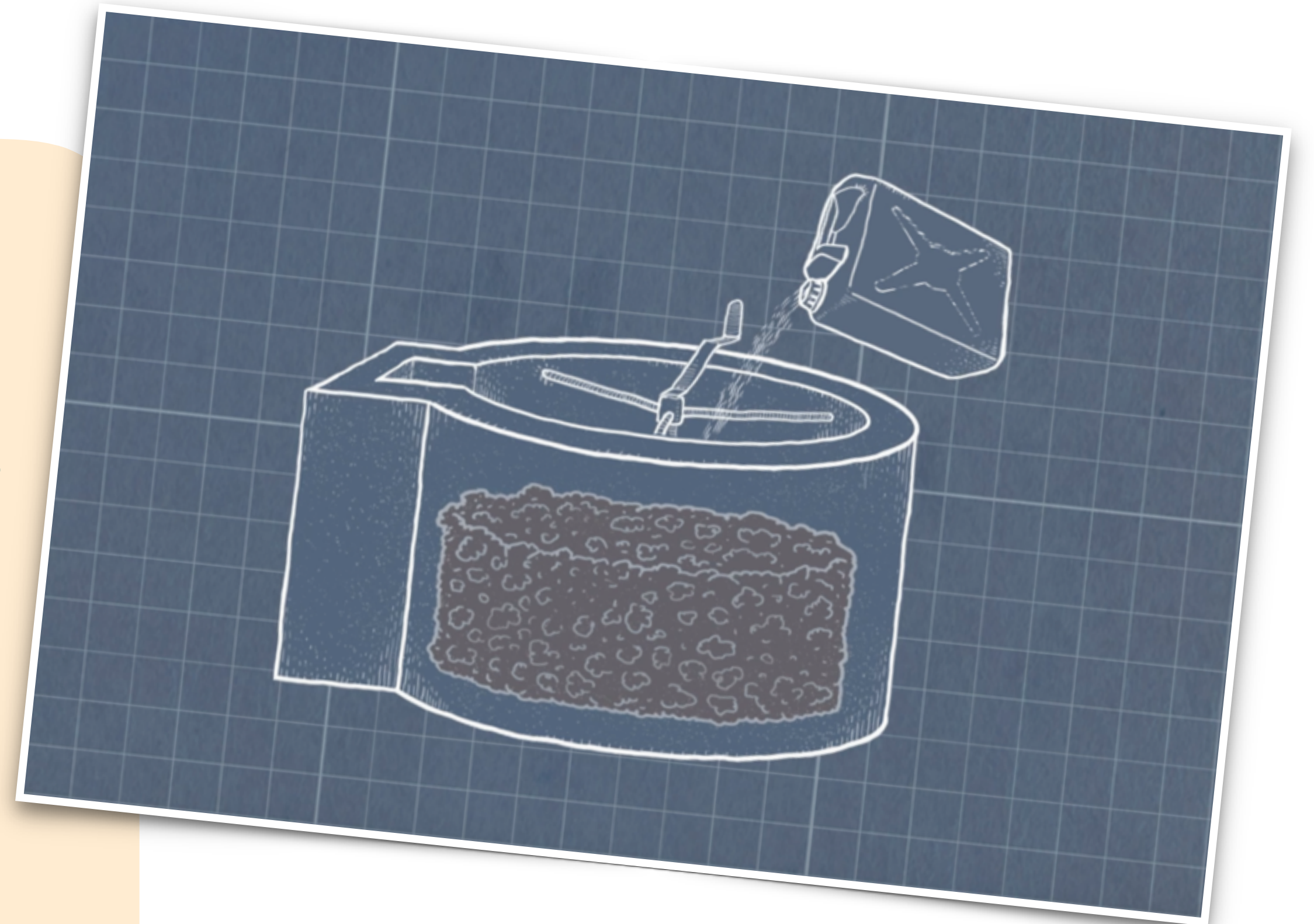
Waarom kan de familie soms gedurende enkele dagen niet koken? .....

Hoe test je een koe op haar kwaliteit? Schrap wat niet past. Een goeie koe...

heeft sterke tanden / kan snel rennen / heeft goeie kaka / kijkt vriendelijk

Marthe en Esther lijken op elkaar en zijn toch heel verschillend. Wat hoort bij wie? Zet de woorden in de juiste kolom: lievelingskleur wit - wil klermaakster worden - lacht veel, - donkerdere huid - lievelingskleur rood - eet graag vlees - houdt van patatjes - wil zakenvrouw worden

ESTHER	MARTHE

GOED GESPREK

BESTE VRIENDEN

Esther en Marthe zijn tweelingzussen én beste vriendinnen.

Heb jij broers en zussen? En zijn jullie goede vrienden?

Waarover maken jullie wel eens ruzie?

Wat doen jullie samen en wat liever apart?

Waarin lijken jullie op elkaar / verschillen jullie van elkaar?

TOEKOMSTDROOM

Esther en Marthe groeien arm op. Toch dromen ze van een toekomst als zakenvrouw en klermaakster.

Waar droom jij van/wat wil jij later worden? Is dat een haalbare droom?

Denk je dat Esther en Marthe hun droom kunnen realiseren? Waarom wel/niet?

Hoe kunnen Esther en Marthe met hun droomberoep nuttig zijn voor hun dorp of stad?

KAK EN PROTJES

De koeienkak wordt met de kakzak omgezet in gas om op te koken.

Wat doen onze boeren met hun koeienstront?

Zijn koeien goed voor het milieu denk je?
Waarom wel/waarom niet?

ZELFVOORZIENEND

De familie van Esther en Marthe is voor een groot deel zelfvoorzienend. De koeien en de groentjes op hun veld zorgen dat ze kunnen eten en overleven.

Kan dat bij ons ook? Hoe dan?

Heb je zelf al groenten gezaaid en/of geoogst? Of heb je al eens geholpen bij een boer?

Kunnen wij zelf energie opwekken om op te koken bijvoorbeeld?

OOK GOED GEZIEN

EVENWICHT

Veel Afrikanen lopen mooi rechtop zo kunnen ze heel wat meedragen op hun hoofd: takkenbossen, water...

- * Oefen met een pakket boeken op je hoofd.
- * Wandel van de ene kant van de klas of turnzaal naar de andere. Gebruik eerst je twee handen, daarna één hand en doe het tenslotte zonder handen.
- * Maak er een estafette-spel van met de hele klas.

OPSCHEPPEN

Kak rapen met je blote handen, da's niet zo fijn.

- * Hoe kan je kak rapen zonder die te moeten aanraken?
- * Ontwerp een handig kakschepje uit afvalmaterialen. Maak een voorbeeld en presenteer het aan de klas.

ONTBOSSEN

De Rwandezen kappen massaal hout om op te koken of zich te verwarmen.

- * Welke gevolgen heeft die boskap op klimaat en natuur?
- * Zoek op waar in de wereld ontbossing een probleem vormt.
- * Maak een verhaal over ontbossing en geef goede raad (of stel je eisen) aan de klimaatministers. Werk in groepjes of klassikaal.

POEPSIMPEL

Kak als brandstof, da's goed gezien.

- * Is kak van andere dieren of van mensen ook geschikt als brandstof?
- * Kan kaka van onze huisdieren ons verwarmen?
- * Zoek uit waarvoor uitwerpselen wereldwijd gebruikt worden.

OOK GOED GEZIEN

EXPERIMENT: MAAK ZELF GAS

Wat gebeurt er precies in de kakzak? De kakasoep *vergist*: micro-organismen breken de biomassa af en zo komt een mengsel van methaan en koolstofdioxide vrij in de vorm van gasbelletjes. Test zelf hoe het werkt.

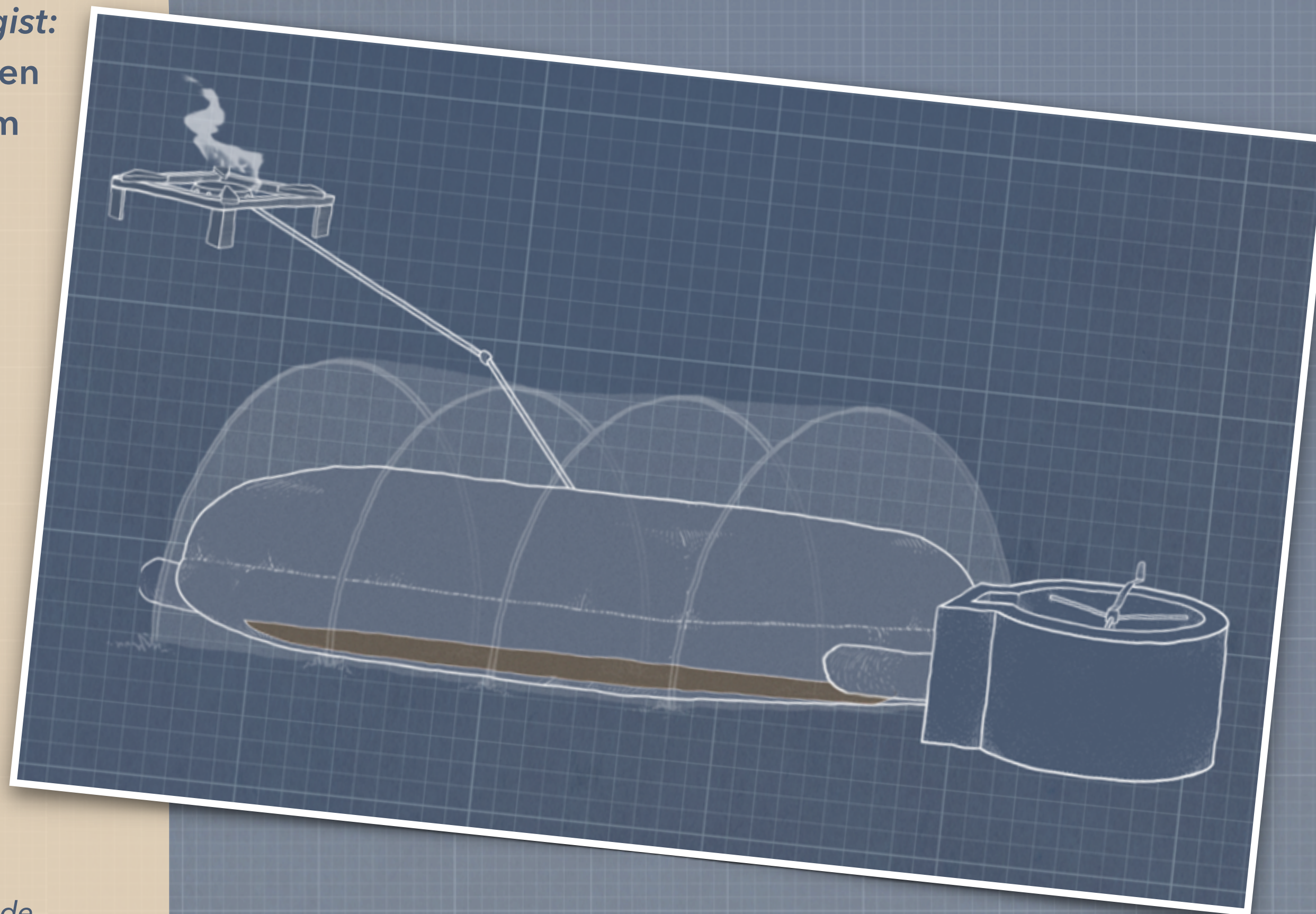
Nodig:

- * 1 ballon
- * 1 plastic fles (klein)
- * 2 eetlepels suiker
- * 2 eetlepels droge gist
- * warm water

Doen:

- * Doe de gist en de suiker in de fles.
- * Vul de fles tot de helft met warm water.
- * Doe de dop op de fles (of sluit hem af met je hand).
- * Schud zo hard je kunt.
- * Haal de dop eraf en doe de ballon over de opening.
- * Laat de fles een uurtje staan. Wat gebeurt er?

Gist zet suiker om in koolzuurgas. Het werkt dus een beetje hetzelfde als de kakzak, al duurt het heel wat langer voor kaka gas produceert.

GEZONDE DIEREN, GEZONDE MENSEN

De organisatie Dierenartsen zonder Grenzen helpt de boeren in verschillende Afrikaanse landen zoals in Rwanda. Ze vaccineren en verzorgen de dieren en helpen families om hun veeteelt te verbeteren. Want als de dieren gezond zijn, zijn de mensen ook gezonder.

De boeren in heel wat Afrikaanse landen kampen met een groot tekort aan landbouwgrond. Bovendien is er vaak een gebrek aan water en eten voor hun vee en de dieren zijn vaak ziek.

Hoe helpt Dierenartsen zonder grenzen in Rwanda?

- * In de armste streek van Rwanda bouwt DzG biogasinstallaties bij de kleine melkboeren. De koeienstront zorgt voor gas om op te koken. Zo moeten de families daarvoor niet langer hout kappen of moeten ze geen brandhout kopen.
- * De organisatie schenkt ook geiten en konijnen, hokken en veevoedergewassen, en geeft opleidingen aan de kansarme gezinnen.
- * Door boerenfamilies geld te lenen, kunnen die geld verdienen met handel in basisproducten.
- * Door het bouwen van moestuinen helpt DzG variatie te brengen in de voeding om zo ondervoeding bij kinderen tegen te gaan.

DIERENARTSEN | VETERINAIRES
ZONDER GRENZEN | SANS FRONTIERES

BELGIUM

HOE GEBRUIKEN IN DE KLAS

Ontwikkelingseducatie

Ontwikkelingseducatie leert kinderen om **kritisch na te denken** over problemen in de wereld. Kinderen leren om hun eigen waarden en denken af te toetsen aan die van anderen en gaan in gesprek over problemen hier en elders. Zo leren ze wat **solidariteit** is en hoe ze **verantwoordelijkheid** kunnen opnemen.

Leidraad

Het educatieve pakket bij het Ketnet-programma 'GOED GEZIEN!' is een leidraad om wereldse problemen bespreekbaar te maken met een vertaalslag naar het hier. **Leren kijken en begrijpen, interpreteren, reflecteren en samen creatief en probleemoplossend overleggen.** Elke leraar kan zelf werkopdrachten en denkoefeningen toevoegen of de voorgestelde suggesties aanpassen aan de leer- en klassituatie. Dit pakket is een inspiratie voor gebruik op maat van elke leercontext.

Verduidelijking

- * **Goed om weten:** nuttig achtergrondinformatie over het land, het lokale leven en de ontwikkelingsthema's.
- * **Goed gekeken:** observatievragen. Wat hebben kinderen gezien? Wat hebben ze onthouden van de aflevering? Open vragen en andere formats (verbindingsvragen, waar/niet waar, meerkeuzevragen...) wisselen elkaar af.
- * **Goed gesprek:** gespreksonderwerpen voor een beschouwend gesprek over thema's die aan bod komen in de aflevering.
- * **Ook goed gezien:** muzische verwerkingsopdrachten waarmee kinderen zelf aan de slag kunnen. Deze opdrachten passen binnen de muzische pijlers: muziek, dans/beweging, beeld en media.

Leergebieden

Ontwikkelingseducatie kan op verschillende manieren geïntegreerd worden in het leerprogramma. Dit lesdossier kan worden ingezet in volgende lessen:

Mens & Maatschappij - Nederlands - Wetenschap & Techniek - Muzische & creatieve vorming.

Vragen of meer info: info@ketnet.be - info@padaboem.be